

Economische vergelijking Demonstratiebedrijven Veehouderij en Natuur

stelsel

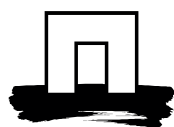
innovatie

Rapportage opdrachtgever 1130560002

Economische vergelijking Demonstratiebedrijven Veehouderij en Natuur

Herziene versie

Juli 2004

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group / Praktijkonderzoek
Postbus 2176, 8203 AD Lelystad
Telefoon 0320 - 293 211
Fax 0320 - 241 584
E-mail info.po.asg@wur.nl
Internet <http://www.asg.wur.nl/po>

Redactie en fotografie

Praktijkonderzoek

© Animal Sciences Group

Het is verboden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever deze uitgave of delen van deze uitgave te kopiëren, te vermenigvuldigen, digitaal om te zetten of op een andere wijze beschikbaar te stellen.

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen

Rapportage opdrachtgever 1130560002

Economische vergelijking Demonstratiebedrijven Veehouderij en Natuur

Herziene versie*

D.F. ter Veer
M.J.E. Braker
M.A.W. Kommers
K.M. van Houwelingen

Juli 2004

*In opdracht van de opdrachtgever is de eerste druk herzien

Samenvatting

In het project 'Veehouderij en Natuur in het Westelijk Veenweidegebied', is de natuurontwikkeling op het gebied van weidevogelbeheer, slootkantbeheer en -onderhoud op Praktijkcentrum Zegveld en op drie demonstratiebedrijven in het Westelijk Veenweidegebied gevolgd over de jaren 1995 tot en met 2000 door Praktijkonderzoek van de Animal Sciences Group (hier na te noemen 'Praktijkonderzoek'). Daarnaast zijn de bedrijfseconomische resultaten van deze demonstratiebedrijven over de periode 1994-2001 door het LEI verzameld. Het doel van deze rapportage is om op basis van de gegevens van Praktijkonderzoek en het LEI te kunnen bepalen welke gevolgen natuurontwikkeling heeft op de bedrijfseconomische resultaten van de drie demonstratiebedrijven. Hiervoor zijn de meest recente bedrijfseconomische resultaten van het jaar 2001 geanalyseerd. Er is gekeken in hoeverre natuurontwikkeling bijdraagt aan de kosten en opbrengsten in het financiële overzicht van 2001. Daarnaast is een overzicht gegeven van de natuurontwikkeling op de demobedrijven gedurende de duur van het project, met nadruk op de laatste twee jaren (1999 en 2000). Overige informatie is te vinden in gepubliceerde interne rapporten (Corporaal, et al., 1996, Corporaal et al., 1997, Corporaal et al., 1998 Corporaal et al., 1999).

Het eerste demobedrijf is het bedrijf van de maatschap Bor-Van Gils, een biologisch melkveebedrijf in Noordeloos, gemeente Giessenland (provincie Zuid-Holland). Dit bedrijf is een biologisch bedrijf zonder veel (natuur)beperkingen.

Het tweede demobedrijf is het melkveebedrijf van de maatschap Maas in Spijkerboor, gemeente Wormerland (provincie Noord-Holland). Dit bedrijf is een gangbaar bedrijf met hoge beperkingen door natuur- en waterbeheer.

Het derde demobedrijf is het melkveebedrijf van de maatschap Oudijk in Wilnis, gemeente De Ronde Venen (provincie Utrecht). Dit bedrijf is deelnemer van dit project sinds 1999. Dit bedrijf is een gangbaar bedrijf met weinig (natuur)beperkingen. Het bedrijf heeft naast de melkveehouderij een schapentak.

Vergelijking demobedrijven met landelijke LEI-vergelijkingsgroep:

- De demobedrijven slagen er goed in om meeropbrengsten te realiseren. De overige opbrengsten zijn bij de demobedrijven gemiddeld € 9,42 per 100 kg melk en bij de landelijke LEI vergelijkingsgroep € 5,69 per 100 kg melk. Dit wordt o.a. veroorzaakt door hogere opbrengsten uit natuur bij de demobedrijven. De opbrengsten uit natuur zijn bij Bor en Oudijk ongeveer € 1,- per 100 kg melk en bij Maas ongeveer € 4,5 per 100 kg melk.
- De toegerekende en niet toegerekende kosten liggen bij de demobedrijven en de LEI vergelijkingsgroep op een vergelijkbaar niveau. De demobedrijven hebben gemiddeld wel hogere voerkosten. De hogere voerkosten worden waarschijnlijk veroorzaakt, doordat de demobedrijven ruwvoer hebben met een relatief lage kwaliteit. De relatief lage ruwvoer kwaliteit wordt gecompenseerd door meer krachtvoer te voeren. De demobedrijven hebben lagere kosten voor loonwerk, omdat ze in vergelijking met de LEI vergelijkingsgroep meer werkzaamheden zelf uitvoeren.

Vergelijking demobedrijven onderling:

- Het bedrijf van de maatschap Maas heeft hoge beperkingen ten aanzien van natuurontwikkeling in vergelijking met de bedrijven van Bor-Van Gils en Oudijk. Dit zorgt ervoor dat op het bedrijf van Maas de geproduceerde ruwvoer van relatief lage kwaliteit is. Er zijn relatief hogere krachtvoergiften nodig om de melkproductie van de veestapel van Maas op peil te houden. De meerkosten worden echter grotendeels gecompenseerd door vergoedingen voor natuurbeheer.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstelling	1
2	Bedrijfsbeschrijving	3
2.1	Algemeen.....	3
2.2	Maatschap Bor-Van Gils	3
2.2.1	Algemene bedrijfsbeschrijving	3
2.2.2	Natuur	4
2.2.3	Toekomstvisie	4
2.3	Het bedrijf van echtpaar Maas.....	5
2.3.1	Algemene bedrijfsbeschrijving	5
2.3.2	Natuur	5
2.3.3	Toekomstvisie	6
2.4	Het bedrijf van gebroeders Oudijk.....	7
2.4.1	Algemene bedrijfsbeschrijving	7
2.4.2	Natuurbeheer	7
2.4.3	Toekomstvisie	8
2.5	Vergelijking drie demonstratiebedrijven	8
3	Economische resultaten per 100 kg melk	9
3.1	Resultaten per 100 kg melk.....	9
3.2	Opbrengsten	9
3.3	Inkomsten uit natuur.....	10
3.4	Toegerekende kosten.....	11
3.5	Niet toegerekende kosten.....	12
4	Vergelijking demobedrijven met gemiddelde landelijke bedrijven.....	15
5	Discussie.....	17
5.1	Omstandigheden in 2001	17
5.2	Beperkingen studie	17
6	Conclusies.....	19
	Literatuur.....	21
	Bijlagen	23
Bijlage 1	Bedrijfsplattegrond maatschap Bor-Van Gils	23
Bijlage 2	Bedrijfsplattegrond maatschap Maas	25
Bijlage 3	Bedrijfsplattegrond maatschap Oudijk	27

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 1991 is het onderzoeksproject 'Veehouderij en Natuur in het Westelijk Veenweidegebied' van start gegaan. In dit project waarbij het Praktijkcentrum Zegveld en drie demonstratiebedrijven betrokken waren, zijn veel ervaringen opgedaan op het gebied van natuur, milieu en waterbeheersing in het Westelijk Veenweidegebied (Kommers et al., 2003).

De drie demobedrijven zijn op basis van een aantal criteria gekozen. Er is gekozen voor een biologisch melkveebedrijf zonder veel natuurbeheer; het bedrijf van de maatschap Bor-Van Gils in Noordeloos (ZH). Er is gekozen voor een gangbaar melkveebedrijf met veel natuurbeheer; het bedrijf van de maatschap Maas in Spijkerboor (NH). En er is gekozen voor een gangbaar melkveebedrijf met weinig natuurbeheer; het bedrijf Verkerk in Groot Ammers (ZH). Dit bedrijf is in 1999 vervangen door het bedrijf van de maatschap Oudijk in Wilnis (Utr). Dit bedrijf houdt naast rundvee ook schapen.

De technische en economische bedrijfsresultaten en de ontwikkelingen in natuur (flora en fauna) zijn in de periode van 1994 tot 2000 gevolgd. De economische gegevens zijn verzameld door het Landbouw Economisch Instituut (LEI). De natuurontwikkeling is gevolgd door Praktijkonderzoek. Als afsluitende rapportage wordt in dit rapport een overzicht gegeven van de bedrijfseconomische gevolgen voor de drie demobedrijven voor het jaar 2001. Uitgaande van de natuurdoelstellingen op de drie bedrijven zal gekeken worden of deze doelstellingen de inkomsten en kosten van het bedrijf beïnvloeden.

1.2 Doelstelling

Dit project heeft als doel om in kaart te brengen wat de effecten van natuurbeheersmaatregelen en beperkingen door natuurbeheer zijn op de bedrijfseconomische resultaten van de drie demobedrijven uit het project Veehouderij en Natuur in het Westelijk Veenweidegebied.

2 Bedrijfsbeschrijving

2.1 Algemeen

Per bedrijf wordt een algemeen beeld weergegeven, vervolgens wordt specifiek op de natuurdoelen op het bedrijf ingegaan. De natuurdoelen die tijdens de duur van het project Veehouderij en Natuur in het Westelijk Veenweidegebied (1995-2000) op de bedrijven zijn gevolgd, zijn de vogelstand, het slootkantenbeheer en het slootonderhoud. Bij het slootonderhoud zijn verschillende methoden van slootschonen uitgetoetst en vergeleken. Op de bedrijven vond een verschravingbeheer van de slootkanten plaats. Daarnaast zijn vegetatieopnamen gemaakt van de vegetatie in de slootkanten. Hierbij is gekeken naar de verschillende indicatorsoorten voor de uitkering van subsidies uit de resultaatbeloning slootkantenbeheer. De veehouders hebben een globale administratie bijgehouden van de kosten en de arbeidsinvesteringen die zij hebben gedaan in dit natuurbeheer. Ten slotte wordt per bedrijf het toekomstperspectief geschetst.

2.2 Maatschap Bor-Van Gils

2.2.1 Algemene bedrijfsbeschrijving

Het bedrijf van de maatschap Bor- Van Gils is gelegen in Noordeloos, gemeente Giessenlanden (ZH). Het bedrijf ligt in het veenweidegebied in het centrum van de Alblasserwaard (Zie voor bedrijfsplattegrond Bijlage 1). Het landschap is open afgezien van opgaande beplanting bij boerderijen, wegen en kaden. Het bedrijf is gelegen op klei-op-veen, waarbij het kleipakket op het gehele bedrijf ongeveer 25 tot 30 cm dik is; het veenpakket er onder is ongeveer 11 tot 12 m dik. Door de kleilaag speelt maaiveldval door oxidatie en inklinking van het veenpakket een minder belangrijke rol. Het peilbeheer dat op het bedrijf wordt toegepast, is daarnaast al hoger dan in het gebruikelijke peilbeheer (Kommers et al., 2003). Op de huiskavel wordt een waterpeil van 40 cm beneden maaiveld gehanteerd en op de veldkavel een waterpeil van 50 cm beneden maaiveld (Bor, pers. med., 2003).

Het bedrijf had tot 2002 een biologische bedrijfsvoering, vanaf 2002 heeft het bedrijf een biologisch-dynamische bedrijfsvoering. De biologische bedrijfsvoering houdt in dat geen kunstmest en beperkt krachtvoer gebruikt mag worden. Het krachtvoer moet voldoen aan de eisen die door Skal zijn gesteld (Skal, 2003). De ruwvoerproductie wordt op peil gehouden door een optimale benutting van de eigen drijfmest en van witte klaver. Daarnaast is de mineralisatie uit de bodem een belangrijke stikstofbron voornamelijk aan het einde van het weideseizoen. Ook slootbagger wordt gebruikt als een waardevolle meststof (Corporaal en van Houwelingen, 1996).

Het bedrijf is bij de omschakeling overgegaan op een ander vee ras. Er wordt gewerkt met kruisingen van Holstein Friesian (HF) met Jerseys, omdat deze dieren waarschijnlijk beter in een bedrijfsvoering met zeer lage krachtvoergiften passen (Bor, pers. med., 2003).

Het bedrijf had in 2001 de beschikking over ongeveer 30 ha land, waarvan 22 ha de huiskavel is, 5 ha is gelegen op 40 m afstand van het bedrijf (overzijde van de weg) en 3,5 ha ligt op 250 m afstand. Na 2001 is er nog 8,2 ha land in gebruik genomen. De percelen op de huiskavel hebben een gemiddelde breedte van 47 m; op de veldkavel is dit 50 m (Bor, pers. med., 2003).

Het bedrijf heeft 7,8 km binnensloten en de totale lengte aan slootkanten (binnen- en buitensloten) bedraagt 24,8 km. De sloten zijn gemiddeld 145 cm breed, de slootkanten zijn gemiddeld 110 cm breed. Dit resulteert in een slootoppervlakte van 1,13 ha en een slootkantoppervlakte van 2,25 ha (Corporaal, Bor en Van Gils, 1998).

De heer Bor heeft naast de werkzaamheden op het melkveebedrijf een bestuursfunctie bij LTO Nederland voor 16 uur in de week. De heer Bor is voorzitter van de vakgroep biologische landbouw. Vanwege zijn functie buitenshuis wordt voor één dag in de week de hulp van een buurjongen ingeroepen die melkt en andere werkzaamheden uitvoert. Verder helpen de kinderen op het bedrijf mee, maar in 2001 was dit heel weinig (Bor, pers. med., 2003).

Uit de bedrijfsdoelstellingen van de drie demobedrijven kan worden afgeleid waar de belangrijkste interesse van de ondernemers ligt. Maatschap Bor-Van Gils heeft als doelstelling om met een biologische bedrijfsvoering melk te produceren met een zo'n laag mogelijke krachtvoergift. De nadruk ligt daarom in op een zo'n goed mogelijk graslandmanagement. Daarnaast heeft Dhr. Bor interesse in agrarisch natuurbeheer en vindt het noodzakelijk om bij te dragen aan natuurontwikkeling op zijn bedrijf. Het is echter geen hoofddoelstelling van het bedrijf.

2.2.2 Natuur

Algemeen

Een gedeelte van de percelen (ongeveer 11 ha) komt in aanmerking voor de Bergboerenregeling, een vergoeding voor het in stand houden van natuurlijke handicaps. Deze regeling is afgesloten via de Agrarische Natuurvereniging Den Hâneker (Corporaal, Bor en Van Gils, 1998). Het bedrijf ligt in een grondwaterbeschermingsgebied. Op dit demobedrijf ligt de nadruk op weidevogelbeheer, sloot- en slootkantenbeheer en landschapselementen en erf (Corporaal, 1999).

Vogelbeheer

Op het bedrijf van de maatschap Bor-Van Gils wordt weidevogelbeheer toegepast. Het gebied is echter niet in trek bij weidevogels en op het bedrijf worden weinig weidevogelnesten gevonden. Er vindt waarschijnlijk te veel verstoring plaats door verkeer. Daarnaast vindt er predatie van weidevogelnesten en jongen plaats. Er wordt vermoed dat predators via de Noordelose Kade toegang hebben tot de percelen. Waarschijnlijk is een bunzing hiervoor verantwoordelijk (Corporaal en Van Houwelingen, 2000). Er is geen schatting gemaakt van het aantal uren dat in weidevogelbeheer is geïnvesteerd.

Slootkantenbeheer en -onderhoud

Door het regelmatig baggeren van de sloten op het bedrijf Bor-Van Gils is de slootdiepte toegenomen van 10 cm in 1994 naar 25 cm in 2000. Er wordt met de smalle slootbreedte naar een slootdiepte van 30 tot 40 cm gestreefd (Corporaal et al., 2001). In 1999 werd bepaald dat de baggerlaag in de sloten 30 tot 60 cm dik was (Corporaal en Van Houwelingen, 2000)

De proefvlakken van de slootkanten zijn geïnventariseerd op het voorkomen van indicatorsoorten. Op het bedrijf Bor-Van Gils zijn 11 proefvlakken geïnventariseerd. Per 100 m werden 3 tot 5 indicatorsoorten aangetroffen. Deze soorten waren voornamelijk vergeet-mij-niet en egelboterbloem. Minder vaak kwamen moeraswalstro, moeraswederik en gele lis voor. Moerasrolklaver kwam slechts op één stuk voor. In 1998 is een vegetatieopname gemaakt en deze is vergeleken met gegevens die in 1977 en 1984 op het bedrijf waren verzameld. Tussen 1977 en 1984 heeft een afname van het aantal soorten plaatsgevonden en vanaf 1994 is het aantal soorten toegenomen. De natuurwaarde is hierna gelijk gebleven of gestegen. De soorten die voorkomen worden waarschijnlijk beïnvloed door de intensiteit van gebruik (deze is hoger door een intensief biologisch graslandgebruik) en door een lagere bemesting (Corporaal, 1999).

Andere activiteiten

Het bedrijf van de Maatschap Bor-Van Gils is in 1999 gestart met de activiteit 'ontdek de boerennatuur' via de Natuurvereniging Den Hâneker. Dit zijn verschillende programma's gericht op kinderen, jongeren, bedrijven, verenigingen, scholen, groepen, etc. Er zijn verschillende mogelijkheden zoals het krijgen van een rondleiding, het maken van een natuurwandeling, het doen van een doe-natuur-speurtocht, het doen van boerderij sport en spel, het knotten van bomen en het geven van kinderfeestjes op de boerderij. Samen met een kanoverhuurder worden ook arrangementen in poldersurvival of kanovaren aangeboden (Corporaal en Van Houwelingen, 2000). In eerste instantie was deze activiteit bedoeld als hobby maar de opbrengsten vormen inmiddels een redelijk neveninkomen (Corporaal et al., 2001).

2.2.3 Toekomstvisie

In de toekomst zal de maatschap Bor-Van Gils proberen de biologisch-dynamische melkproductie met Jersey koeien en kruisingen van Jersey - FH koeien op een rantsoen van ruwvoer met zo laag mogelijk krachtvoer- en antibioticagebruik te verbeteren. Er zijn problemen met de melkwaliteit en er wordt gekeken hoe dit probleem zo goed mogelijk aangepakt kan worden. Dit wordt in het project Bioveem onderzocht.

Het bedrijf wil graag grond bijkopen, maar dit is nauwelijks beschikbaar in de omgeving. Een andere mogelijkheid die wordt overwogen is om grond bij te pachten van een natuurbeherende instantie. Daarnaast wordt er samenwerking gezocht met een akkerbouwer om het evenwicht in het bedrijf wat betreft mest en voer te bewaren. Ook overweegt de heer Bor om zelf krachtvoer te gaan verbouwen. In deze overweging spelen vooral de kennis, de kosten en de haalbaarheid van de teelt een belangrijke rol.

2.3 Het bedrijf van echtpaar Maas

2.3.1 Algemene bedrijfsbeschrijving

Het bedrijf van Maas is gelegen in Spijkerboor, gemeente Wormerland (NH). Het bedrijf is gelegen in het waterrijke Noord-Hollandse veenweidegebied (zie voor bedrijfsplattegrond Bijlage 2). De grondsoort is veen. Het land was vroeger een vaargebied, maar door de aanleg van dammen en bruggen zijn de percelen via land bereikbaar (Corporaal en Van Houwelingen, 1996). Het bedrijf grenst aan het natuurreservaat Wormer- en Jisperveld van Vereniging Natuurmonumenten. Het natuurreservaat is één van de grootste brakwatervenen in Europa (Natuurmonumenten, 2003).

De huiskavel heeft een grootte van 4,5 ha. Er zijn twee veldkavels. De eerste is 10 ha groot en ligt op 300 m van het bedrijf. De tweede veldkavel is 26,5 ha groot en ligt op 800 m van het bedrijf. De verste uithoek ligt op ruim 2 km van het bedrijf (Corporaal en Van Houwelingen, 2000). De percelen liggen hol en het maaiveld ligt gemiddeld onder het waterpeil in de buitensloten. De percelen worden door middel van windmolens onderbemalen, waarbij het slootpeil van de binnensloten op 30 cm beneden maaiveld wordt gehouden. Een gedeelte van het land, ongeveer 13 ha, is ondergebracht in de Bergboerenregeling (Corporaal en van Houwelingen, 1996).

Er zijn twee personen (man en vrouw) werkzaam op het bedrijf. Hiervan werkt de man voltijds op het bedrijf en de vrouw deeltijds. De echtgenote heeft daarnaast een parttime baan buitenshuis. Een gedeelte van het werk, voornamelijk ruwvoerwinning en het uitrusten van ruige mest wordt uitbesteed aan de loonwerker (Maas, pers. med., 2003). Bij aankoop van het bedrijf in 1980 is er bewust voor gekozen om het bedrijfsinkomen op peil te houden door het afsluiten van beheersovereenkomsten (Corporaal en Maas, 1998). De verkaveling, draagkracht en waterpeilen zorgen ervoor dat het gebied zeer aantrekkelijk is voor weidevogels en overwinterende ganzen en minder geschikt voor moderne melkveehouderij. Er is daarom bewust gekozen om natuurbeheer in de bedrijfsvoering in te passen en de bedrijfsinkomsten aan te vullen met inkomsten uit beheersvergoedingen. Deze beheersvergoedingen en de schade die vergoed wordt door het Jachtfonds voor de smientenschade zorgen voor een aanvulling van het bedrijfsinkomen.

2.3.2 Natuur

Het bedrijf is voor weide- en watervogels optimaal. Het bedrijf is aangesloten bij de Natuurvereniging Waterland en vergoedingen voor weidevogelbeheer zijn afgesloten via deze vereniging. De bedrijfsvoering is op weidevogelbeheer aangepast en de vergoedingen ten behoeve van de weidevogels vormen een aanzienlijk deel van het inkomen. Ongeveer 10 ha is ondergebracht in zwaar beheer ten behoeve van weidevogels. Hierbij gaat het om 5 ha uitgestelde maaidatum tot 1 juni en 5 ha tot 8 juni. Ongeveer 8 ha heeft licht beheer. Bij dit demobedrijf ligt de nadruk op weidevogelbeheer en beheersovereenkomsten met hoge beperkingen (Corporaal en van Houwelingen, 1996).

Naast weidevogelbeheer is aandacht besteed aan verschraving van de perceelsranden en slootkantenbeheer. De vergoedingen zijn gedeeltelijk rechtstreeks afgesloten via LASER en gedeeltelijk via bovenstaande natuurvereniging (Corporaal en Maas, 1998). Verder zijn er in de winter grote aantallen overwinterende smienten te vinden op de percelen van het bedrijf Maas. Deze vogels veroorzaken een aanzienlijke schade aan de grasmat. Hiervoor ontvangt het bedrijf Maas een vergoeding uit het Jachtfonds (Corporaal en van Houwelingen, 1996).

Vogelbeheer

Het bedrijf van Maas is zeer rijk aan weidevogels. In het jaar 2000 zijn 67 nesten op de verschillende percelen van het bedrijf gevonden. Hierbij gaat het om nesten van kieviet (26), grutto (22), scholekster (15), tureluur (3) en veldleeuwerik (1). In de voorgaande jaren lag het aantal nesten echter rond 100, met een hoogtepunt in 1998 met 132 nesten. In 2000 zijn vooral het aantal kievietnesten sterk gedaald. Kievieten vestigen zich meestal het eerste in een perceel, de grutto en tureluur volgen de kievieten. Hierdoor is ook het aantal grutto's en tureluurs gedaald. Daarnaast is in 2000 het aantal nesten dat door predatie verloren is gegaan, meer dan verdubbeld; vooral bij kievieten en scholeksters waren grote verliezen. De oorzaak hiervan is niet bekend (Corporaal, et al., 2001). Er is veel tijd besteed door meneer Maas en zijn vrouw en een aantal vrijwilligers aan het opsporen en beschermen van de nesten. In totaal werd 84 uur hieraan besteed.

Daarnaast waren er in 2000 ook nesten van watervogels aanwezig; in totaal 45 nesten. De soorten zijn wilde eend (17), meerkoet (19), slobeend (4), zomertaling (2) en Tamme gans (3). Bij de watervogels zijn de verliezen veel lager. Verliezen zijn ook voornamelijk veroorzaakt door predatie (Corporaal, et al., 2001).

Slootkantenbeheer en -onderhoud

Het bedrijf Maas doet mee aan de resultaatbeloning van de Natuurvereniging Waterland. Hiervoor zijn vier slootkantvlakken geïnventariseerd door een medewerker van de Provincie Noord-Holland. In 1999 zijn de laatste vegetatieopnamen door de provincie gemaakt. De soortenlijst die de natuurvereniging hanteert wijkt af van de standaardlijst van DLG (Corporaal en Van Houwelingen, 2000). De natuurvereniging stelt aanvullend de eis dat er op de slootkanten geen bagger mag worden gedeponereerd (Corporaal et al., 2001). De soorten die hier voorkwamen staan in Tabel 8.

Tabel 1 Soortenlijst natuurvereniging Waterland met voorkomen soorten op bedrijf Maas (Corporaal en Van Houwelingen, 2000)

Soort	Aantal in vier meetvakken op bedrijf Maas
Blauw glidkruid	4
Koekoeksbloem	2
Egelboterbloem	-
Grote watereppe	4
Kleine watereppe	4
Kale jonker	2
Moerasrolklaver	-
Moeraswalstro	4
Pinksterbloem	4
Veldzuring	1
Vergeet-mij-niet	4
Waterkruiskruid	-
Watermunt	4
Watervogel	4
Waterzuring	4

In 2000 zijn er vegetatieopnamen gemaakt door J. Corporaal (Corporaal et al., 2001). De resultaten waren vergelijkbaar met de voorgaande jaren. Hierin zijn geen opmerkelijke veranderingen waargenomen en er kan geconcludeerd worden dat de vegetatie redelijk stabiel is. In de sloten komen wel meer waterplanten voor (Corporaal et al., 2001).

2.3.3 Toekomstvisie

Maas ziet weinig toekomstperspectief in het gebied voor de melkveehouderij. Daarom worden er geen grote investeringen meer gedaan in de aankoop van melkquotum, machines en verbetering en bouw van bedrijfsgebouwen. Er wordt een machineberging gebouwd in eigen beheer om de kosten te drukken.

Het bedrijf is nog op zoek naar de manieren waarin het hoogste rendement kan worden behaald uit weidevogelbeheer. In 2004 zal een gedeelte van het land weer onder gebracht worden in zwaar weidevogelbeheer met beperkingen tot 15 juni, omdat dit meer opbrengt dan de toegepaste resultaatbeloning.

Het bedrijf is daarnaast op zoek naar nieuwe neveninkomsten die het gezinsinkomen kunnen aanvullen. De echtgenote van Maas werkt gedeeltelijk buitenshuis. Daarnaast is er in het bedrijf ruimte gecreëerd om pensionpaarden te houden. Deze capaciteit wordt uitgebreid. Verder zijn er plannen om plaatsen te creëren voor overnachtingen (Hotel de Boerenkamer). Het idee bestaat om het bedrijfsinkomen verder aan te vullen door de bedrijfswoning met stal te verbouwen tot een groepsaccommodatie die door de vrouw gerund kan worden. Dit zal dan plaats moeten vinden in plaats van haar baan buitenshuis.

2.4 Het bedrijf van gebroeders Oudijk

2.4.1 Algemene bedrijfsbeschrijving

Het bedrijf van Oudijk is gelegen in Wilnis, gemeente De Ronde Venen (Utr). Het bedrijf is gelegen in het Utrechts-Hollands veenweidegebied, in de polder Wilnis Veldzijde (zie voor bedrijfsplattegrond Bijlage 3). Een gedeelte van de percelen is gelegen in de Bovenpolder (17 ha). De polder Wilnis Veldzijde is diep ontveend, waardoor verschillende kreekkruggen van klei aan de oppervlakte komen (Corporaal, van Houwelingen en Verheul, 2001). De huiskavel van bedrijf Oudijk is 36 ha groot. Daarnaast is er een veldkavel in de Bovenpolder, aan de overzijde van de weg (op 50 m afstand), van 35 ha (Oudijk, 2003). De Bovenpolder heeft een dik veenpakket. Op 14 ha in de Bovenpolder wordt onderbemaling toegepast (Corporaal, van Houwelingen en Verheul, 2001). De Bovenpolder valt in het Plan De Venen. Het gebied is ingetekend op toekomstige plannen als moeras. Verkoop is vrijwillig en tot verkoop zal het land nog voor landbouwdoeleinden gebruikt worden (Oudijk, 1998). De gemiddelde breedte van de percelen op de huiskavel en de veldkavel is 40 m. Het waterpeil is op de helft van het oppervlak 40 cm beneden maaiveld en op de andere helft 60 cm beneden maaiveld (D. Oudijk, pers. med., 2003).

Het bedrijf is een maatschap van twee broers, die beiden voltijds op het bedrijf werken. Al het werk wordt door deze twee personen uitgevoerd, behalve bij de ruwvoerwinning wordt de loonwerker ingehuurd. Naast de melkveehouderij worden er ongeveer 80 schapen gehouden. Met deze bedrijfstak is een arbeidsinzet van ongeveer 9,5 uur per week gemoeid (D. Oudijk, pers. med., 2003). De doelstelling van het bedrijf Oudijk is landbouwproductie. Natuurbeheer is een nevenactiviteit van één van de broers.

2.4.2 Natuurbeheer

Het bedrijf van de maatschap Oudijk is gericht op de productie van melk. De natuurontwikkeling heeft vooral de interesse van één van de broers in de maatschap. De natuurontwikkeling is zo weinig mogelijk beperkend op de bedrijfsvoering. De periode waarin het bedrijf heeft deelgenomen aan het project is echter te kort om voldoende gegevens te verzamelen over de natuurontwikkeling die heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de aangelegde natuurelementen op het bedrijf.

Op het bedrijf wordt weidevogelbeheer en slootkantenbeheer toegepast. Hiervoor komt alleen het land in de huiskavel in aanmerking. Het land in de Bovenpolder kan niet meedoen in de verschillende regelingen (Oudijk, 1998). Op een gedeelte van het land is een beheersovereenkomst met uitgestelde maaidatum tot 1 juni afgesloten. De arbeid die hiermee gemoeid was in 2001 was ongeveer 90 uur voor weidevogels (nesten zoeken en markeren) en ongeveer 15 uur voor slootkantenbeheer (vegetatieopnamen). De vergoeding voor de slootkanten wordt uitgekeerd via de Natuurvereniging De Ronde Venen.

Vogelbeheer

Op het bedrijf van de Maatschap Oudijk zijn in 2000 71 weidevogelnesten gevonden (Corporaal et al., 2001); in 1999 zijn er 67 nesten gevonden. In 1999 lagen de nesten voornamelijk op percelen van de huiskavel en minder op de percelen van de verder van het bedrijf gelegen veldkavel. Dit is opvallend omdat men de Bovenpolder (de veldkavel) wil bestemmen als natuurreservaat voor weidevogels (Corporaal en Van Houwelingen, 2000). De soorten die zijn gevonden in 2000, zijn kieviet (34), grutto (21), scholekster (11), tureluur (4) en veldleeuwerik (1). Bij de kieviet en de tureluur lag het uitkomstpercentage op 50%, bij de grutto kon dit bij gebrek aan informatie niet worden bepaald (Corporaal et al., 2001). Meneer Oudijk besteedde in totaal 36 uur aan het zoeken en beschermen van nesten. Verder liep hij mee bij de controlerondes van de natuurvereniging; dit kostte ongeveer 8 uur.

Er broedden ook slobenden op het bedrijf Oudijk. In 2000 zijn er 2 nesten gevonden. Van één nest is het resultaat onbekend; het andere nest is niet uit gekomen (Corporaal et al., 2001). Het bedrijf stimuleert ook de stern. Hiervoor zijn in de Bovenpolder nestvlotjes gemaakt en wordt er een strook gras aan beide slootkanten niet gemaaid (Corporaal et al., 2001).

Slootkantenbeheer en –onderhoud

In 1999 is de breedte en diepte van de sloten op bedrijf Oudijk gemeten. Gemiddeld zijn de sloten in de huiskavel 170 cm breed, in de Bovenpolder is dit gemiddeld 730 cm. De waterdiepte is met 16 cm zeer gering in de huiskavel (polder Wilnis Veldzijde). De dikte van de baggerlaag was ook gering. De sloten in de Bovenpolder zijn dieper, maar gezien de breedte zouden deze sloten dieper kunnen zijn. De waterdiepte in deze sloten was plaatselijk minder dan 30 cm (Corporaal en Van Houwelingen, 2000).

Op het bedrijf Oudijk zijn verschillende methode van sloten schonen gebruikt, namelijk de kantensnijder (traditionele methode), maaikorf en slotenreiniger. De ervaringen met de slotenreiniger waren positief. Er is echter twijfel of de sloten in de loop van het jaar niet dichtgroeien omdat er misschien niet voldoende bagger en slootvuil verwijderd wordt. De traditionele methode (kantensnijden) kan in eigen beheer worden uitgevoerd, voor andere slootschoningsmethoden moet loonwerk worden ingehuurd (Corporaal et al., 2001).

Het bedrijf Oudijk neemt deel aan slootkantenbeheer op 22 km slootkanten. Per vak werden gemiddeld 3,8 soorten aangetroffen, met een spreiding van 0 tot 10 soorten. De beste resultaten zijn waargenomen in de Bovenpolder (Corporaal et al., 2001).

2.4.3 Toekomstvisie

Het bedrijf van Oudijk staat voor de keuze om de huidige omvang van het bedrijf te behouden en meer te gaan besparen op kosten of uitbreiden tot een melkquotum van ruim 1 miljoen kg melk.

2.5 Vergelijking drie demonstratiebedrijven

De bedrijfsgegevens van de drie demonstratiebedrijven staan samengevat in tabel 2.

Tabel 2 Bedrijfsopzet van de drie demonstratiebedrijven (LEI, 2003a,b,c)

Omschrijving	Eenheid	Bor	Maas	Oudijk
Aantal melkkoeien (gem.)	aantal	49,9	45,1	76,7
Vee ras		HF en HF x Jersey	HF	Red Holstein
Melkproductie/koe	kg	5799	7314	8679
Totaal bedrijfsoppervlak	ha	31,9	39,7	70,9
Gebouwen, erf, wegen, etc.	ha	2,4	2,0	4,0
Areaal cultuurgrond	ha	29,5	37,7	66,9
Waarvan:				
- eigendom	ha	29,6	22,9	52,9
- erfpacht	ha		15,0	
- pacht	ha	2,4	1,8	18,0
Melkkoeien/ha grasland	aantal	1,69	1,20	1,15
GVE/ha		2,0	1,6	1,8 (incl. schapen)
Aantal AJE ¹	aantal	1,13	1,20	2,10
Gebruikers melkquotum	kg	289.368	329.109	665.668
Melkquotum/ha voederoppervlakte	kg/ha	9.809	8.730	9.950

¹ Arbeidsjaareenheden

De hogere veebezetting op het bedrijf Bor-Van Gils wordt o.a. veroorzaakt doordat het bedrijf de keuze heeft gemaakt om op biologische wijze te produceren. Mede hierdoor is de melkproductie per koe lager en zijn er meer koeien nodig om het melkquotum vol te melken. Daarnaast is het bedrijf bezig met de omschakeling naar een veestapel met Jersey koeien. Dit ras produceert minder melk dan HF-koeien. Ook hierdoor zijn er meer dieren nodig om dezelfde hoeveelheid melk te produceren.

Het gebruikers melkquotum van de maatschap Bor-Van Gils is kleiner vergeleken met de andere twee bedrijven, vooral vergeleken met Oudijk. Het bedrijf van Bor-Van Gils is ook kleiner in oppervlak. Het melkquotum per ha voederoppervlakte is vergelijkbaar met dat van het bedrijf van Oudijk. Het bedrijf van Maas heeft een lage veebezetting en een laag melkquotum per ha voederoppervlakte, dit wordt o.a. veroorzaakt door natuurlijke handicaps (verkaveling, weidevogelbeheer en ganzenopvang in de winter).

3 Economische resultaten per 100 kg melk

3.1 Resultaten per 100 kg melk

Om een realistische vergelijking van de drie bedrijven te kunnen maken, die niet afhankelijk is van het aantal dieren en het bedrijfsoppervlak, wordt in tabel 3 een vergelijking gemaakt van de kosten die gemaakt worden voor het produceren van 100 kg melk. In de paragrafen 3.2 t/m 3.5 staan de opbrengsten, toegerekende kosten en niet toegerekende kosten uitgesplitst.

Tabel 3 Opbrengsten en kosten per 100 kg geproduceerde melk 2001 (€)(LEI)

	Bor	Maas	Oudijk
Opbrengsten (A)	47,74	43,57	39,06
Melk	33,59	35,57	32,95
Overig	14,16	8,00	6,11
Toegerekende kosten (B)	9,41	11,81	10,66
Veevoer	6,47	7,35	6,52
Diergezondheid en veeverbetering	1,08	1,06	1,80
Overige kosten vee en gewas	1,86	3,41	2,33
Niet toegerekende kosten (C)	53,47	48,52	45,18
Arbeid	18,23	18,64	19,01
Loonwerk	1,34	1,24	1,29
Afschrijvingen	5,93	6,69	4,69
Onderhoud	4,18	1,96	1,27
Brandstof en energie	1,83	1,18	0,98
Overige kosten	4,71	3,27	4,09
Rente	17,25	15,55	13,84
Netto bedrijfsresultaat (A-B-C)	-15,14	-16,77	-16,78

Het netto-bedrijfsresultaat geeft aan of de productie rendabel is geweest. Het netto-bedrijfsresultaat is voor alle drie bedrijven negatief. Dit is het geval voor veel agrarische ondernemingen en wordt veroorzaakt doordat de berekende kosten voor arbeid en eigen vermogen niet volledig worden vergoed.

3.2 Opbrengsten

In deze paragraaf worden de opbrengsten per bedrijf beschreven. De post opbrengsten uit natuur wordt in paragraaf 3.3 beschreven.

Tabel 4 Inkomsten per bedrijf per 100 kg melk in 2001 (€)

	Bor	Maas	Oudijk
Opbrengsten	47,74	43,57	39,06
Melk	33,59	35,57	32,95
Omzet en aanwas	2,50	2,10	3,23
Omzet schapen	0,00	0,00	0,97
Recreatie	1,74	0,00	0,00
Werk voor derden	0,08	0,00	0,07
Ontvangen rente	2,18	0,31	0,10
Subsidie + overige opbrengsten	7,66	5,60	1,75

Maatschap Bor-Van Gils

Uit tabel 4 valt af te lezen dat mts. Bor-Van Gils de hoogste opbrengsten per 100 kg melk heeft. Door problemen met de melkwaliteit vielen de melkopbrengsten in 2001 tegen. Het organiseren van excursies leverde in 2001 ongeveer € 1,7 per 100 kg melk op. De post subsidies bestaat o.a. uit inkomsten uit beheersvergoedingen en in 2001 ontving het bedrijf nog een gedeelte van de omschakelingsubsidie van het RSBP (Regeling Stimulering Biologische Productiemethode). De post ontvangen rente betreft geen werkelijke inkomsten, maar een fiscale verrekening.

Maatschap Maas

Maatschap Maas heeft in vergelijking met de andere twee bedrijven een relatief hoge melkprijs ontvangen. De opbrengsten uit omzet en aanwas waren ten opzichte van de andere twee bedrijven laag. De opbrengsten uit natuurbeheer (subsidies) waren ongeveer € 4,65 per 100 kg melk.

Maatschap Oudijk

De opbrengsten uit omzet en aanwas waren bij maatschap Oudijk relatief hoog, dat wordt met name veroorzaakt doordat de maatschap er na streeft om de uitstoot koeien zo slachtrijp mogelijk af te zetten. De verkoop van schapen levert ongeveer € 1 per 100 kg melk op. De overige opbrengsten en inkomsten uit subsidies zijn in vergelijking met de andere twee bedrijven laag.

3.3 Inkomsten uit natuur

Alle drie bedrijven ontvangen inkomsten uit subsidies voor weidevogelbeheer, botanische doelstelling, bergboerenregeling, slootkantenbeheer of andere subsidievormen. Als voorbeeld staan de inkomsten uit natuur voor maatschap Oudijk uitgesplitst in tabel 5.

Tabel 5 Inkomsten natuurbeheer Oudijk van 2001 (€)

Onderdeel natuurbeheer	Opbrengst
Weidevogelbeheer	3.471
Uitgestelde maaidatum	814
Vluchtheuvels	227
Kolonie broeders	148
Slootkantenbeheer	2.078
Totaal	6.738
	(€ 1,01/100kg melk)

Voor mts. Maas waren de inkomsten uit natuurbeheer het grootst namelijk ongeveer €15.300 (€ 4,65/100 kg melk). Mts Bor-Van Gils had in 2001 ongeveer €2200 (€0,76/100kg melk) inkomsten uit natuur.

De inkomsten uit natuurbeheer zijn geen pure winst, voor natuurbeheer worden immers ook kosten gemaakt. De kosten bestaan o.a. uit: extra arbeid, verminderde grasproductie, lagere voederwaarde gras en soms extra kosten voor loonwerk. Per beheerspakket is per grondsoort berekend wat bij een gemiddeld bedrijf met gemiddelde opbrengsten de kosten voor het realiseren van het beheerspakket zijn. De beheersbijdrage compenseert die kosten. In theorie maakt een gemiddeld bedrijf dus geen winst op natuurbeheer. Echter aangezien er geen gemiddeld bedrijf bestaat, zal het ene bedrijf winst maken door natuurbeheer toe te passen en een ander bedrijf verlies leiden.

3.4 Toegerekende kosten

In deze paragraaf worden de toegerekende kosten per bedrijf beschreven.

Tabel 6 Toegerekende kosten per bedrijf per 100 kg melk (€)

	Bor	Maas	Oudijk
toegerekende kosten	9,41	11,81	10,66
Veevoer	6,47	7,35	6,52
Diergezondheid	0,33	0,61	1,16
Veeverbetering	0,74	0,44	0,64
Opfokkosten	0,08	0,00	0,00
Stro	0,21	0,00	0,12
Strooisel	0,14	0,21	0,35
Meststoffen	0,00	1,88	1,01
zaden, plant en pootgoed	0,23	0,46	0,14
gewasbescherming	0,00	0,00	0,07
productbewerking	0,09	0,04	0,00
heffing productschap	0,02	0,03	0,04
Bemiddeling	0,33	0,07	0,00
overige toegerekende kosten	0,56	0,44	0,30
Materialen	0,21	0,27	0,30

Mts Bor-Van Gils

Het is opvallend dat mts. Bor-Van Gils ondanks de biologische bedrijfsvoering lagere voerkosten heeft dan de overige 2 bedrijven. De betere grond waarop Bor-Van Gils boert zou hierin een rol kunnen spelen. Mts. Bor-Van Gils heeft klei-op-veen grond terwijl de andere twee bedrijven veengrond hebben. De kosten voor diergezondheid zijn laag bij maatschap Bor-Van Gils, dat wordt met name veroorzaakt doordat bij een biologische bedrijfsvoering preventieve behandelingen grotendeels verboden zijn. Verder streeft mts. Bor-Van Gils naar een zo laag mogelijk antibioticum gebruik. De kosten voor veeverbetering zijn relatief hoog, omdat mts. Bor-Van Gils gebruik maakt van Jerseysperma, wat gemiddeld duurder is dan Holstein sperma. Doordat er geen meststoffen zijn aangevoerd (stikstofkunstmest is in de biologische veehouderij verboden) zijn er geen bemestingskosten.

Mts Maas

Doordat de ontwatering en ligging van de percelen van Maas suboptimaal zijn en doordat Maas op veel percelen natuurbeheer toepast, is de ruwvoer kwaliteit suboptimaal. Om dat te compenseren moet Maas relatief veel krachtvoer voeren, waardoor de krachtvoerkosten per 100 kg melk relatief hoog zijn. De kosten voor diergezondheid liggen op een gemiddeld niveau, de kosten voor veeverbetering zijn relatief laag. Mts. Maas had relatief hoge kosten voor bemesting en zaden, dat wordt waarschijnlijk veroorzaakt, doordat Maas 26 hectare grasland doorgezaaid heeft.

Mts Oudijk

Ondanks het relatief extensieve bedrijfsvoering van Oudijk liggen de voerkosten op een relatief hoog niveau. De gezondheidskosten liggen ook op een relatief hoog niveau, dat wordt vooral veroorzaakt doordat Oudijk relatief veel preventieve behandelingen toepast bij zijn vee.

3.5 Niet toegerekende kosten

In deze paragraaf worden de niet toegerekende kosten per bedrijf beschreven.

Tabel 7 Niet toegerekende kosten per bedrijf per 100 kg melk (€)

	Bor	Maas	Oudijk
Niet toegerekende kosten	53,47	48,52	45,18
werk door derden	1,34	1,24	1,29
betalde arbeid	1,21	0,60	0,07
berekend loon	17,02	18,05	18,95
huur quota	0,00	0,08	1,04
<i>kosten materiele activa:</i>	<i>12,67</i>	<i>10,75</i>	<i>7,76</i>
- afschrijving gebouwen	3,60	3,52	1,91
- afschrijving installaties	0,40	0,10	0,30
- afschrijving machines en werktuigen	1,65	2,53	1,93
- afschrijving overige onroerende goederen	0,27	0,39	0,35
- afschrijving personenauto	0,01	0,15	0,19
- waterschapslasten	0,98	0,64	0,59
- onroerend zaak belasting	0,16	0,00	0,17
- onderhoud en huur	4,18	1,96	1,27
- betaalde pacht	0,53	0,85	0,65
- brandstoffen	0,89	0,62	0,40
<i>energie:</i>	<i>0,95</i>	<i>0,55</i>	<i>0,58</i>
- gas	0,22	0,17	0,14
- elektra	0,72	0,39	0,44
<i>financieringskosten:</i>	<i>0,16</i>	<i>6,42</i>	<i>4,05</i>
- betaalde rente	0,12	6,38	4,01
- financiële dienstverlening	0,04	0,04	0,03
berekende rente	17,13	9,16	9,83
<i>algemene kosten:</i>	<i>3,00</i>	<i>1,67</i>	<i>1,62</i>
- water	0,22	0,14	0,41
- communicatie kosten	0,41	0,01	0,16
- administratiekosten	0,21	0,45	0,39
- voorlichting en belangenbehartiging	1,03	0,41	0,26
- milieu- en hygiëne diensten	0,35	0,11	0,12
- verzekeringen	0,66	1,14	0,24
- berekende kosten auto	-0,90	-0,74	0,00
- overige algemene kosten	1,02	0,14	0,03

Mts Bor-Van Gils

De post werk door derden (loonwerk) ligt bij mts Bor-Van Gils op een relatief laag niveau dit wordt met name veroorzaakt doordat mts Bor-Van Gils veel werkzaamheden zelf uitvoert. Doordat de heer Bor veel bestuursfuncties vervult wordt regelmatig betaalde arbeid ingehuurd. Het berekend loon is gebaseerd op het aantal VAK dat op het bedrijf werkzaam is. Het werkelijk aantal gewerkte uren is niet bekend. De kosten voor materiële activa zijn bij Bor het hoogst, dat wordt met name veroorzaakt doordat mts. Bor-Van Gils in 2001 relatief veel geld heeft besteed aan het onderhoud van gebouwen. De financieringskosten zijn bij mts Bor-Van Gils extreem laag, doordat de maatschap nauwelijks geld leent.

Mts Maas

Net als mts Bor-Van Gils heeft mts Maas relatief lage kosten voor loonwerk. De post berekende arbeid is gebaseerd op het aantal VAK dat op het bedrijf werkzaam is en niet op het werkelijk aantal gerealiseerde uren. De afschrijvingskosten voor machines liggen bij maatschap Maas op een iets hoger niveau dan de andere twee bedrijven. Mts Maas heeft de hoogste financieringskosten per 100 kg melk, doordat het bedrijf meer geld geleend heeft per 100 kg melk dan de andere twee bedrijven.

Mts Oudijk

Mts Oudijk heeft de hoogste berekende arbeidskosten per 100 kg melk, echter hier geldt ook weer dat het aantal werkelijk gewerkte uren niet exact bekend is. Mts. Oudijk heeft de laagste kosten voor materiele activa, dat wordt met name veroorzaakt door lage afschrijvingskosten.

4 Vergelijking demobedrijven met gemiddelde landelijke bedrijven

In dit hoofdstuk wordt een vergelijking gegeven tussen de gemiddelde cijfers van de 3 demobedrijven en het gemiddelde van de landelijke melkveebedrijven met een melkquotum minder dan 650.000 kg melk (LEI binternet, 2004). De vergelijking geeft een indicatie hoe de demobedrijven presteren ten opzichte van hun landelijke collega's. Aangezien het een indicatie is, kunnen er geen harde conclusies uit de vergelijking getrokken worden.

Tabel 8 bedrijfsvergelijking demobedrijven met gemiddelde landelijke bedrijven in 2001

	Bor	Maas	Oudijk	Gemiddelde demobedrijven	LEI
<i>Bedrijfsgegevens:</i>					
Oppervlakte	29,5	37,7	66,9	44,7	30,05
Melkquotum	344.368	329.109	618.886	430.788	
Melklevering	289.368	329.109	665.668	428.048	360.050
Aantal melkkoeien	49,9	45,1	76,7	57,23	50,05
Melklevering/ha	9809	8729	9950	9496	11981
<i>Economie (€/100 kg melk):</i>					
Opbrengsten	47,74	43,57	39,06	43,46	41,40
Melk	33,59	35,57	32,95	34,03	35,71
Overig	14,16	8,00	6,11	9,42	5,69
Toegerekende kosten	9,41	11,81	10,66	10,63	10,99
Veevoer	6,47	7,35	6,52	6,78	6,33
Diergezondheid en veeverbetering	1,08	1,06	1,80	1,31	1,50
Overige kosten vee en gewas	1,86	3,41	2,33	2,54	3,16
Niet toegerekende kosten	36,22	32,97	31,34	33,51	34,36
Arbeid	18,23	18,64	19,01	18,63	18,84
Loonwerk	1,34	1,24	1,29	1,29	2,15
Afschrijvingen	5,93	6,69	4,69	5,77	4,68
Onderhoud	4,18	1,96	1,27	2,47	2,85
Brandstof en energie	1,83	1,18	0,98	1,33	1,68
Overige kosten	4,71	3,27	4,09	4,03	4,15
Netto bedrijfsresultaat (excl. rente)	+2.11	-1.22	-2.94	-0.68	-3.95

Uit de bedrijfsgegevens valt op te maken dat demobedrijven gemiddeld meer grond en quotum hebben dan de LEI vergelijkingsgroep. De LEI-vergelijkingsgroep produceert wel meer melk per hectare (ongeveer 2500 kg melk meer). De gemiddelde demobedrijven hebben hogere inkomsten per 100 kg/melk. De melkopbrengsten zijn lager, maar de overige opbrengsten zijn hoger. De hogere overige opbrengsten worden o.a. verklaard door de hogere inkomsten uit natuur.

De toegerekende kosten liggen voor de LEI-vergelijkingsgroep en het gemiddelde van de demobedrijven op een vergelijkbaar niveau. De voerkosten zijn bij de demobedrijven ondanks de extensievere bedrijfsvoering hoger. Waarschijnlijk is dit te verklaren door de mindere kwaliteit ruwvoer, o.a. veroorzaakt door natuurbeheer. Om de minder kwaliteit ruwvoer te compenseren moeten veehouders in het veenweide gebied relatief meer krachtvoer voeren per 100 kg melk.

De niet toegerekende kosten liggen voor het gemiddelde van de demobedrijven en de LEI-vergelijkingsgroep op een vergelijkbaar niveau. De kosten voor loonwerk liggen bij de demobedrijven op een lager niveau, omdat ze meer werkzaamheden zelf doen. Daar staat tegenover afschrijvingskosten op een iets hoger niveau liggen. De rente kosten voor beide groepen zijn op een verschillende manieren berekend en zijn daarom niet in de tabel opgenomen.

Het netto bedrijfsresultaat (exclusief rente kosten) is voor beide groepen licht negatief. Voor de LEI-vergelijkingsgroep en het gemiddelde van de demobedrijven respectievelijk € -3.95 en € -0.68. De demobedrijven halen gemiddeld een iets beter resultaat dan de LEI-vergelijkingsgroep, dat wordt voornamelijk verklaard doordat de demobedrijven gemiddeld hogere overige opbrengsten hebben.

5 Discussie

5.1 Omstandigheden in 2001

Een aantal gebeurtenissen in 2001 hebben de bedrijfsresultaten van veel melkbedrijven in Nederland negatief beïnvloed. Dat gold ook voor de demobedrijven en de LEI-vergelijkingsgroep bedrijven.

In het voorjaar van 2001 brak mond- en klauwzeer (MKZ) uit in Nederland. Hierdoor werd de melk gedurende een aantal dagen niet bij bedrijven opgehaald. Dieren en dierlijke producten mochten voor langere periode niet worden vervoerd. Hierdoor zijn dieren langer aangehouden dan noodzakelijk was. Dieren mochten voor begin mei niet buiten geweid worden, dit leidde tot een langere stalperiode van 2 weken (Van Houwelingen, pers. med., 2003). Deze situatie heeft waarschijnlijk geleid tot hogere kosten voor krachtvoer en er is meer kuilvoer aangewend dan normaal.

Tijdens de MKZ-periode mocht mest alleen uitgereden worden als deze percelen via eigen terrein te bereiken waren. Het was niet toegestaan om over de openbare weg te rijden met mest. Daardoor zijn de veldkavels later bemest wat van invloed is op de grasproductie en dus de ruwvoerproductie. De nazomer (augustus en september) van 2001 was zeer nat (Van Houwelingen, pers. med., 2003). Dit heeft er waarschijnlijk toe geleid dat de laatste ruwvoerogst verloren is gegaan en dat dieren eerder dan normaal zijn opgesteld. Dit heeft waarschijnlijk geleid tot hogere krachtvoerkosten.

5.2 Beperkingen studie

- Er zijn slechts drie voorloper bedrijven gevolgd. De resultaten van deze bedrijven kunnen niet zonder meer door vertaald worden naar het gehele veenweide gebied.
- De demobedrijven zijn vergeleken met een landelijke LEI-vergelijkingsgroep. Een vergelijking met een LEI vergelijkingsgroep uit het veenweide gebied is ook wenselijk, hier was echter onvoldoende budget voor.
- De vergelijking van demobedrijven en de landelijke vergelijkingsgroep vertoont enige ruis, o.a door verschillen in bedrijfsmanagement. Om een zuiverder vergelijking te maken is het raadzaam om model berekeningen uit te laten voeren, bijvoorbeeld met behulp van BBPR (Bedrijfs Begrotings Programma Rundvee).
- De moderniteit van het machinepark en bedrijfsgebouwen is niet meegenomen in de vergelijking, dat kan een vertekend beeld geven.
- De monitoring van natuurontwikkeling, met name het weidevogelbeheer, het slootkantenbeheer en het slootonderhoud op de drie demobedrijven heeft plaatsgevonden van 1995 tot 2000 (Bedrijf Oudijk 1999 en 2000). Deze gegevens zijn jaarlijks weergegeven in interne rapportages. Dit rapport geeft een indicatie van de effecten van de maatregelen ten behoeve van natuurbeheer op de economische bedrijfsvoering van deze drie bedrijven. Er waren onvoldoende gegevens beschikbaar om concrete uitspraken te doen. In vervolg studies is het raadzaam om meer gegevens vast te leggen.

6 Conclusies

Vergelijking demobedrijven met landelijke LEI-vergelijkingsgroep:

- De demobedrijven slagen er goed in om meeropbrengsten te realiseren. De overige opbrengsten zijn bij de demobedrijven gemiddeld € 9,42 per 100 kg melk en bij de landelijke LEI vergelijkeningsgroep € 5,69 per 100 kg melk. Dit wordt o.a. veroorzaakt door hogere opbrengsten uit natuur bij de demobedrijven. De opbrengsten uit natuur zijn bij Bor en Oudijk ongeveer € 1,- per 100 kg melk en bij Maas ongeveer € 4,5 per 100 kg melk.
- De toegerekende en niet toegerekende kosten liggen bij de demobedrijven en de LEI vergelijkeningsgroep op een vergelijkbaar niveau. De demobedrijven hebben gemiddeld wel hogere voerkosten. De hogere voerkosten worden waarschijnlijk veroorzaakt, doordat de demobedrijven ruwvoer hebben met een relatief lage kwaliteit. De relatief lage ruwvoer kwaliteit wordt gecompenseerd door meer krachtvoer te voeren. De demobedrijven hebben lagere kosten voor loonwerk, omdat ze in vergelijking met de LEI vergelijkeningsgroep meer werkzaamheden zelf uitvoeren.

Vergelijking demobedrijven onderling:

- Het bedrijf van de maatschap Maas heeft hoge beperkingen ten aanzien van natuurontwikkeling in vergelijking met de bedrijven van Bor-Van Gils en Oudijk. Dit zorgt ervoor dat op het bedrijf van Maas de geproduceerde ruwvoer van relatief lage kwaliteit is. Er zijn relatief hogere krachtvoergiften nodig om de melkproductie van de veestapel van Maas op peil te houden. De meerkosten worden echter grotendeels gecompenseerd door vergoedingen voor natuurbeheer.

Literatuur

Corporaal, J. 1994. Demobedrijven. In: Duurzame Veehouderij: Kansen voor Natuur en Milieu. Symposium verslag 22 juni 1994 ROC Zegveld, Zegveld.

Corporaal, J., H. Bor en R. van Gils, 1998. Demobedrijf Bor-Van Gils, Noordeloos. In: Themaboek Agrarische Natuurbeheer westelijk veenweidegebied. Praktijkonderzoek Runvee, Schapen en Paarden (PR) Lelystad, september 1998.

Corporaal, J. en K. M. van Houwelingen, 1996. Demonstratiebedrijven Veehouderij en Natuur. Praktijkonderzoek 96-2. Praktijkonderzoek Rundveehouderij, Lelystad.

Corporaal, J., K.M. van Houwelingen, J.T. Wildschut en J. Verheul, 1996. Intern Jaarverslag Veehouderij en Natuur 1995. Praktijkonderzoek Veehouderij, Lelystad.

Corporaal, J., K.M. van Houwelingen, J.T. Wildschut en J. Verheul, 1997. Intern Jaarverslag Veehouderij en Natuur 1996. Praktijkonderzoek Veehouderij, Lelystad.

Corporaal, J., K.M. van Houwelingen, J.T. Wildschut en J. Verheul, 1998. Intern Jaarverslag Veehouderij en Natuur 1997. Praktijkonderzoek Veehouderij, Lelystad.

Corporaal, J., K.M. van Houwelingen, J.T. Wildschut en J. Verheul, 1999. Intern Jaarverslag Veehouderij en Natuur 1998. Praktijkonderzoek Veehouderij, Lelystad.

Corporaal J. en K. M. van Houwelingen, 2000. Veehouderij en Natuur Intern Jaarverslag 1999. Praktijkonderzoek Veehouderij, Lelystad.

Corporaal, J., K. M. van Houwelingen en J. Verheul, 2001. Veehouderij en Natuur Zegveld. Intern Jaarverslag 2000. Praktijkonderzoek Veehouderij.

Corporaal, J. en P. Maas, 1998. Demobedrijf Maas, Spijkerboor. In: Themaboek Agrarische Natuurbeheer westelijk veenweidegebied. Praktijkonderzoek Runvee, Schapen en Paarden (PR) Lelystad, september 1998.

Kommers, M., G. Migchels en K. van Houwelingen, 2003. Bedrijfsanalyse biologisch melkveebedrijf Bor-Van Gils. Rapport opdrachtgever. Praktijkonderzoek van de Animal Sciences Group van Wageningen UR, Lelystad.

LEI, 2003a. Deelnemersverslag 2001 Bedrijf Bor-Van Gils.

LEI, 2003b. Deelnemersverslag 2001 Bedrijf Maas.

LEI, 2003c. Deelnemersverslag 2001 Bedrijf Oudijk.

Natuurmonumenten, 2003. Wormer- en Jisperveld.

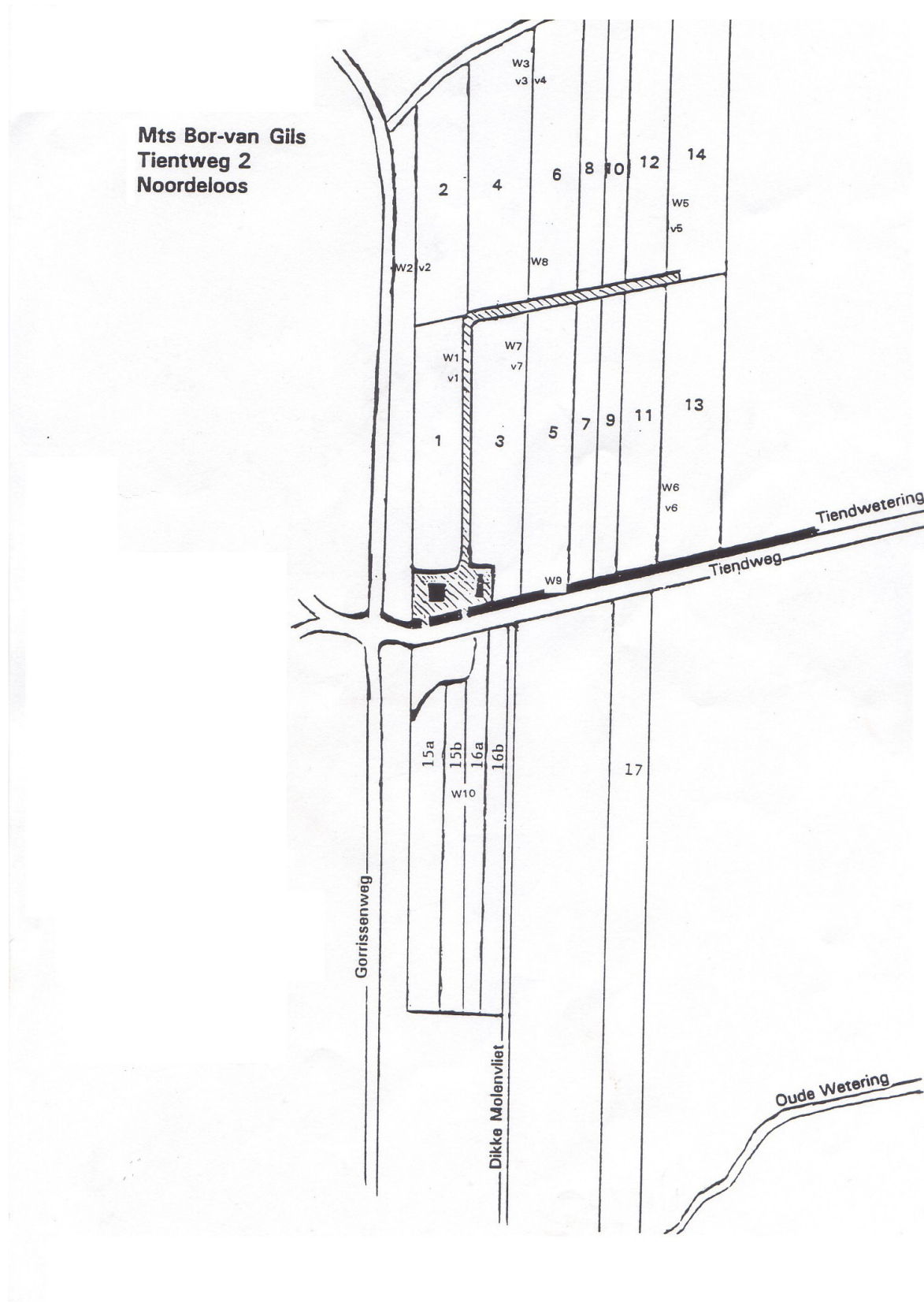
http://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/p_natuurgebied.asp?cc=1&ProvCode=NH&NrInProvincie=33
26/09/2003

Oudijk, D., 1998. Bedrijfsnatuurplan Oudijk.

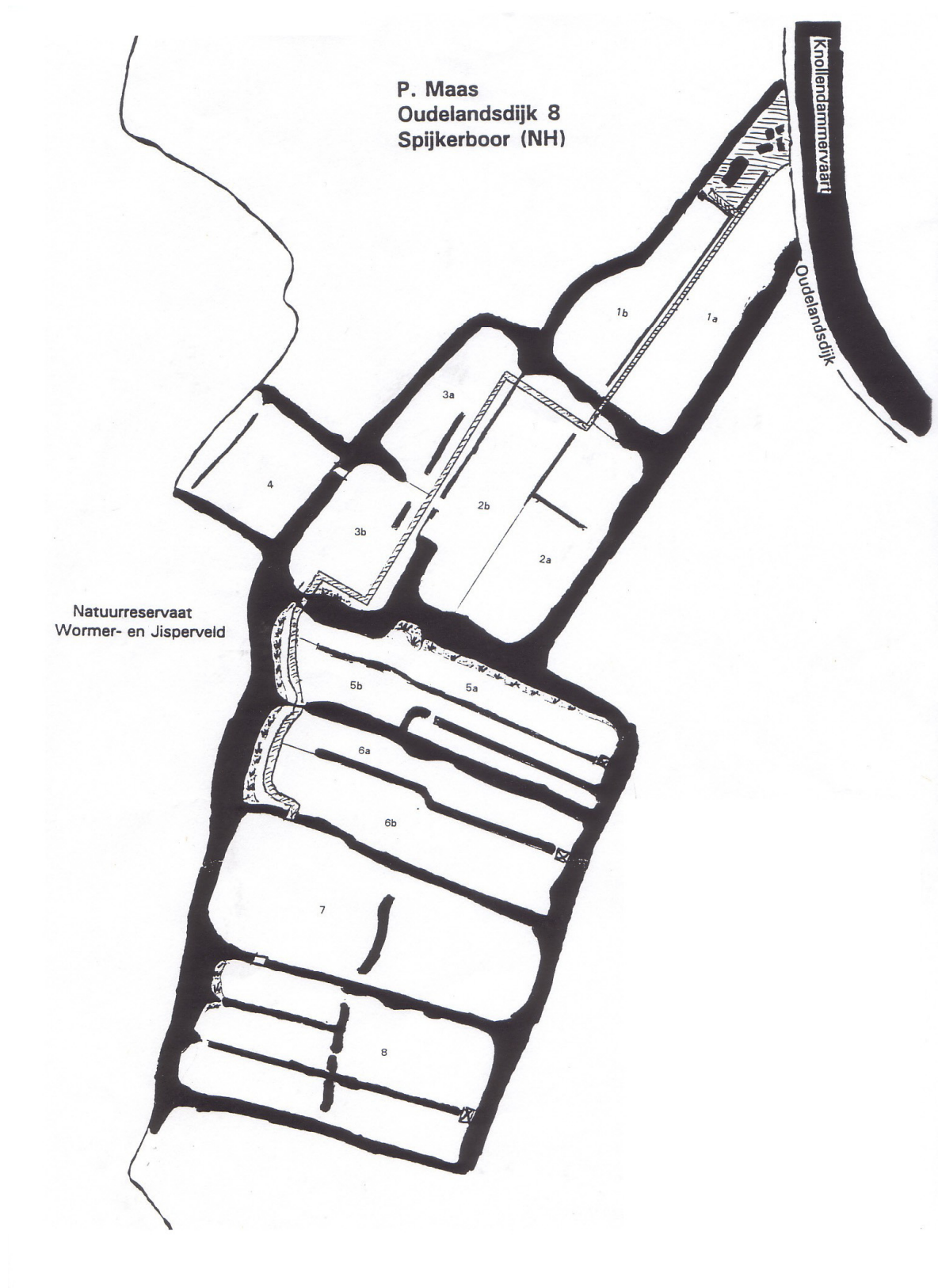
Skal, 2003. Regelgeving krachtvoer en medicijngebruik in biologische landbouw.
<http://www.skal.nl/Nederlands.htm> 24/10/2003

Bijlagen

Bijlage 1 Bedrijfsplattegrond maatschap Bor-Van Gils

Bijlage 2 Bedrijfsplattegrond maatschap Maas

Bijlage 3 Bedrijfsplattegrond maatschap Oudijk

